

ABUU RIMAAYAH

MARKA HORE, badiiro ay taariikhdu dhigaalisay, **hambo ay reebeen facyaal tegay**, bal aan bur yar kaa siiyo. Taariikhda aan carrabbaabay, waxa ay ka dhacday meel la yiraahdo **Alamawt**: qalcad duuud sare saaran, dhacdoo na bartamaha buuraley la yidhaado Alburis. Qalacaddan, geddiit tii Taleex ba, burbur xun ayaa maanta ka harsoon. Alamawt waxa la dhisay keni laga joogo 1167 sano. Tehraan, magaalomadaxda dalka Iraan, ayay foogaan ah 100 km u jirtaa. Ereyga Alamawt, haddii af Soomaali loo celiyo, waa **Qalcaddii Mawdka** ama si nastahan iskaga dheh uun, **Al-Mawt**.

Allow aanan ku tafsiin qalcaddaas ay ku xeeran yihii gebiyo sidib ah, xaanii ah, asii wada janjeero; si looga hooqtoona ay aad u fudud tahay. Jiqiqaa, alla maxuu ka daatay gaal dhaaxa, weliba mid saliib culus kuu walwaali jiray! Akhristow, ma aha Al-Mawt halka aan kula higsan doono; bal se, waxa aan ku geyn doonaa **sar dheer**, taas oo, run ahaan, sina ba, aan iyada uga halis yareyn.

Xasan Bin Sabaax ayaa ahaa hoggaamiyehii asaasay Xisbigii Ismaaciiliyiinta ee **Al-Dacwah Al-Jadiidah**, kaas oo ka hirgalay dalkii Zarathustra [Zartosht (Զարթուստ)], Faaris ama Iraan -- Islaameyntii ka dambow. Sanadkii 1090, Bin Sabaax ayaa xoog ku halqafсадay Qalcaddii Alamawt. Gurigan buuraaley weeye, meeshii ay ugu baxday neenaasta Saliibiyintii dhexdooda uu caanka kaga noqday: Odaygii Buuraha (*Sheeykh al-Jabal*). Waa isla buurahaas dhexdooda, halka ay reer Yurub na ka soo bililiqeysteen ereyga 'assassin' (dilaa); dabuubtan iyada ah, waxa ay la mid tahay qaxootiga laga soo qixin ciiddii uu ku dhashay; isla wedkii gubay gurigiisii na, *saancadkii*, uu ku sabaalin dhalasho dhalanteed ah. Qoraagii ugu hor adeegsaday ereyga **assassin** waxa uu ahaa Williyam Skekisbiyyar (Makbeeth, 1605). Walow ereyga galtida ah ay dood badan ka taagan tahay, misana, dad ayaa qaba in uu ka soo jeedo **xashiish**, kaas oo lagu xifaaleyn jiray in raacsaneyaalkii Xasan ay dhuugi jireen; ama in uu ka soo jeedo isla magaciisii ba: **xassansin**. Saabbir, waa qaxootiga Soomaaliya! Midkaa, weli magangelyo bidayo **xassansinka** ugu weyn -- **Walaal Weyne**.

Xubnaha Al-Dacwah Al-Jadiidah waxa ay isugu yeeri jireen kelmed Carabi ka soo jeedday: fidaa'i, taas oo ujeeddadeedu ahayd: 'qof naftiisa u huraya qaddiyad jirto awgeed'. Taboха assassiniiyintu ay adeegsan jireen na waxa ka mid ahayd in la laayo maqaawiirta boqortooyadohii, Sultanadohii, iyo Wasiirrodii Islaamka ee ka talin jiray dalalka iyaga la deriska ahaa: gaar ahaan, weliba, kuwoodii ku dhaqmi jiray hab kasta oo iyagu aan ay jeelaan jirin. Caqiido ahaan, waxa ay rumaysnaan jireen: Muslimiinta in looga gurmado madaxdooda jawrfaleennada ah. Ugaartii uu **fidaa'igu** ugaaran jiray, kuwii ay mindidiisii qashay, waxa ka mid noqday Nizaam al Mulk: asaag dugsi, rafiiqii carruurnimo ee Sheeykh al-Jabal. SHEEKHII MAWDKA. Saliibiyintii reer Yurub na -- mawdkaas gaalada na laayi jiray – in ay soo dilaan ayay ugu duuleen Qibladii Muslimiinta.

Maxaad *takhallus/neenaas* uga dhigi lahayd -- **fidaa'iga sheekada maanta -- SHEEKH RIMAAYAH?**

GABALDHICII LABAAD AYAY REER MUQDISHO, badidoodii, afurkii u wada fadhiyeen. Fiiddadowga, xiddigo cir ku tolan mooyaane, ma jiraan nalal ifiyaa waddooyinka magaalada. Ogow se, daljirro Soomaaliyeed ayaa jiro, dooyo indho curdoon, geeddan u jeedi karayo Woyanneha iyo dabahilifkiisa ba-kol ay ku tahay, habeenkha habeenhada ugu wada madow. Illayse baabuurta soconayso ayaa iftiiminayso teeltel ka mid ah Waddada Labaad ee Suuqa Bakaaraha, gaar ahaan, agagaarka Madaxtooyada ee ku dhow Isgoyska Aadan Cadde. Fariisinka Maryacalasta. Halkaan weeye goobta uu Xoogga Caabbintu ku laayay ragrifyo wada injir badanaa. Hub culus ayaa halkaas ka gulaalay. In yar kadib na, teeryo Barxadda, illaayo Dhiigtaarrey (Xamar Bile) ayuu dagaalkii u sii dusay. Reer Wardhiigley, *Nal iyo Siin*[*], gaashaandhiggii looma kala hadhin. Xaggan iyo xaggaas ba, reemida madaaficda, qoryoha

dhashiigaha, baasuukayaal, dabomiishaarka, iyo hoobiyeaal ayaa haddiiba meelo kala duwan ka qufcay. Hayeeshee, hub kasta waxa uu tufayay dhamacdii geeriyyodka. Aagga Geedka Jacaylka, ayuu bakhtigu u hareero tuunsanaa sidii dhir laga dhixxu harameeyay beer oo kale; geddiis eeyo naflaacaari ahaa ayuu dhaawacoodii na jidatka, meel wal, uga dhixxu dhuunyeeriyay.

Naftihureha hubaysan, *fidaa igu*, waa halyey u halgamayo *bilisnimo*. Bulshada Saliibiyiintu ba, iyagu ba, waa wax ayan ka qatanaan kari lahayn hal maalin oo qur ah. *GOBANNIMO*.

“Yaa oggolaan karo, haddee, qarnnimodiisii in la seejiyo?” ayuu yiri Abu Rimaayah. Inta uu yar aamusay, gadhkiisii dheeraa na gacanta bidxeed hoos, dhowr jeer, ugu sarriibay. Haddana, si qabow ayuu iigu sheegay, “Yeerta dabridka weeye, jabaqda keli ah oo ay maqasho dhegta neftenyadu! Waa na in iyagoo dhan, dhegta dhiigga loo daraal!”

Ereyga galtida ah aniga oo la yaabanaa ayaan weydiiyay, “Neftenya! Waa maxay nefteny?”

“Miyaan dugsigii, taariikhda cadowgaagii laguugu dhigin? Neftenya, waa *able*; mushaarkiisu na waa gibir xoog lagaga muquuniyo dadyow dulman, sida Anuak, Sidaama, Barta, Gurage, Soomaali, Oromo, iyo hodhodho’. Waa askar maxaysato ah.”

“Woyanne na, muxuu yahay haddaa?”

“Woyanne, miyaad tidhi?” ayuu yiri Abuu Rimaayah. Muuq ahaan waa uu i ag joogay; laakiin se maan ahaan, meel fog, ilikuwareertay, ayuu fiiro ugu dhoofay. In yar dabadeed se, xaggaygii ayuu u soo yar qoraansaday sidii qof dhoohanaa oo kale. Sheekhu waa *basaliisk*, masoda lagu sheego in ay indhaha wax ku disho; eegmadiisu waa good; gani se waabayo. Walow ay daymadiisu cabsi igu dhalisay, geesinnimo ayaan iska doonay.

“Haa. Woyanne!”

Kelmedda dool ah, wax aan ka doociyo ba; cabbaar kadib ayuu ii deexday. Si faahfaahsan ayuu gadaalohii na iigu qeexay:

“*Akhil kariim*. Ereyga woyanne waxa uu baxay *affar ya lixdan* sano kahor. Bishii May, 1943, gadood waxa dhacay oo ay reer Tigray kaga soo horjeedeen cadaadiskii boqortooyadii Amxaarada. Halgankaas waxa goor dambe afduub kula wareegay qolada haatan la yiraahdo TPLF (Hizbaawi Woyanne Harinet Tigray, ‘Kacaanka Xoreynnta Shacabka Tigraay’). Kacdoonka reer Tigray na waxa uu joogsaday bishii Oktoobar ee isla sanadkaas isaga ahaa. Hayeeshee, maanta, ereyga Woyanne waxa lala xiriiriyyaa maamul kasta ee ku dhisan qallooc, beensheegnimo, mardaddabaannimo, iyo waxii la mid ah. Woyanne waa *shuuci!* Diin ay leeyihiin ma jirto; waxa ay na caabudaan Enfeer Hoodjaa, kelitayehii reer Albaanya. *Fahamtal kalaam, am laa?*”

Guri dhowr dababaq ah, daarr dadkii iska lahaan jiray ay dhowaan iskaga dalaabeen; bal iska dheh uun: Sheekh Abuu Rimaayah ayaa maanta ku nool; waayo, gurigu waa dufays dagaal; ma aha meel dhab ahaan loogu noolaan karayo. Sheekhu weli waa doob fil yar; weli na ma guursan. Dhaqanka Soomaaliya ku soo kordhay sanadihii colaadda daraaddii, haddaba, magaciisa ha u qaadan in uu dhalay gabadh la yidhaahdo Rimaayah; sida kale se, ‘Rimaayah’ waa *takhallus* uu ku kasbaday shabbaaxtanka. Waa nishaabiye aan shiishka dhulka dhigin. Ciidamada ay isku jaalka yihiin, qaar ayaan jeclayn se in ay ugu yeedhaan koofaartaas qalaad; qaar ayaan ka door bido in ay ugu yeeraan *Fartoogte*. Abuu Rimaayah, magacii la doono ba ha loogu yeedho; wadaadka waxa wehliso awood sare. Halkii jeer ee uu qoriga keebka u qabto, gumacii na uu abbaar uun u finiino; Hoggaanka Caabintu, boqolkii ba boqol, waxa uu iska tirsadaa: hal Woyanne in uu ku daayay. Sartaas uu dul saaran yahay, waxa la sheegay in uu fuulay bilowgii “Dagaalkii Sagaalka Maalmood”. Aqool ka aqool, aalaaba fiidakii, ayaa gurigaas cunto iyo biyo ba loogu geeyaa; iyo haddii loo baahdo dhar uu ku bedesho. Daar Ilaalodaas ayuu ka goonnibaartaa, Maryacalasta, iyo Woyanneha. Si doonto oo kormeer loogu kediyyay, weligeed la ma arag isaga oo ama hurdaayay ama se luloonayay ba. Soojeedka ayuu si dhiifoon ugu ledaa: Sida la rumaysan yahay, waa uu *huruddirira*, waa na uu *gama'meeraa* -- isaga oo hurda ayuu dagaallammi ama dhaqaqaqaaci karayaa. Qalabka Eegista Habeen, mugdi kasta oo jiro, labadiisa indhood ayuu kaga sii kalsoon yahay; sidaas oo kale na, doorbinka. Jibaalka daarta iyada ah, waxa uu u fuushan yahay in uu ama cadow ka toogto ama cadowgu in uu isagu ku toogto. Teeryo bilowgii Dagaalkii Woyanneha, ma jirto maalin aan ay dhaaydiisu arag *dad geeriyo*.

DHAMMAAD

QEYB KOWAAD

LA SOCO QEYBTII LABAAD ... DHOWAAN (HEY)!

A. M. Yusuf | wayeel@operamail.com

* **Wardhiigley**, dhammaadkii kontomeeyadii, waxa la soo garsiiyay siiman telefoon (tiirar biro ka sammeynsanaa) iyo balleyaalka nal (tiirar shub ka sammeynsanaa). Marka aad u jiheysan tahay dhankii magaalada, jiidda siin telefoon, waxa ay ka qabanaysay dhanka bidix; jiidda nalku na wixa ay xigaysay dhanka mid. Ciyaartii 'Yool-Yoolka', goorta la ciyaarayo, waxa loo *cubtami* jiray -- *cubtan waa kala qebsiga ciyaartooya labada koox ee yooyooli lahaa* -- **NAL iyo SIIN**. Waddadii Barxadda, degaanka bidix ka jiray dhallinta degenaan jirtay: SIIN uun bay u safan karayeen. Sidaas oo kale na kuwaas midig waddada ka jiray. Ujeeddada halkaan loo adeegsanayo 'nal iyo siin': waa in labada dhinac ba ay degenaan jireen reer ka soo kala jeedi jiray beelo Soomaaliyeed oo kala duwan. Waxa na dhici jirtay in laga jeelaan jiray odayaal soke, kuwo shishe. Sidaan ayay soo ahaan jirtay Wardhiigley weligeed. Dad is jecel. Dad hiil iyo hoo ba isla barbartaagnan jiray. Ciyaartii Yool-Yool, waa la baroodi jirtay (orodka qolo aaya hor billaabii jirtay). **Ogow se, sida badan, yool-yool waa ciyaar la ciyaari jiray fiidakii...** iyada oo dhan, is-taabsi ayay ku dhisnayd. Horjeeedhii fakaday in la soo qabto.